

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒGIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2018. gada 16. oktobrī

Satversmes tiesas 2. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Sanita Osipova, tiesneši Gunārs Kusiņš un Daiga Rezevska,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 157/2018), kuru iesniedzis [...] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs),

konstatēja:

1. No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu:

1.1. atzīt Latvijas Soduzpildes kodeksa (turpmāk – Kodekss) 50.⁴ pantu, ciktāl tas attiecas uz notiesātajiem vīriešiem par smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanu, kā arī 50.⁵ pantu, ciktāl tas attiecas uz notiesātajām sievietēm par smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanu, bet neattiecas uz notiesātajiem vīriešiem par smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanu, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. pantam;

1.2. izvērtēt visa Kodeksa atbilstību demokrātiskas valsts iekārtas principam un neatbilstības konstatēšanas gadījumā uzdot likumdevējam pienākumu saprātīgā laikā izstrādāt jaunu, demokrātiskas valsts iekārtas principam atbilstošu soda izpildi reglamentējošu likumu;

1.3. pēc lietas ierosināšanas Satversmes tiesā uzdot Ieslodzījuma vietu pārvaldei pārceļt Pieteikuma iesniedzēju uz atklāto cietumu.

2. Kodeksa 50.⁴ pants noteic soda izpildes režīmu slēgtajos cietumos – tostarp, ka slēgtajā cietumā sodu izcieš ar brīvības atņemšanu notiesātie vīrieši par smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanu, kā arī notiesātie, kas pārvietoti no daļēji slēgtā cietuma par rupjiem vai sistemātiskiem režīma pārkāpumiem.

Savukārt Kodeksa 50.⁵ pants regulē soda izpildes režīma jautājumus daļēji slēgtajos cietumos.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

Turklāt saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

4. Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 5. punkts nosaka: izskatot pieteikumu, Satversmes tiesas kolēģija ir tiesīga atteikties ierosināt lietu, ja pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

Pieteikuma iesniedzējs 2018. gada 24. augustā iesniedza Satversmes tiesā pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 130/2018). Šajā pieteikumā ietvertais prasījums bija līdzīgs izskatāmā pieteikuma prasījumam. Satversmes tiesas 4. kolēģija (datums) nolēma atteikties ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 130/2018. Minētajā kolēģijas lēmumā tika konstatēts, ka prasījums izvērtēt Kodeksa 50.⁵ panta

pirmās daļas 1. punkta un sestās daļas atbilstību Satversmes 91. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām. Savukārt juridiskais pamatojums prasījumam izvērtēt Kodeksa 50.⁴ panta atbilstību Satversmes 91. pantam ir acīmredzami nepietiekams tā apmierināšanai

Izskatāmajā pieteikumā ir mainījies prasījumu formulējums, kā arī ietverts jauns prasījums. Tāpat pieteikums ir papildināts ar jaunu pamatojumu par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 91. pantam.

Tādējādi pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu un Satversmes tiesas kolēģijai no jauna ir jāpārbauda tā atbilstība Satversmes tiesas likuma prasībām.

5. Satversmes tiesa savas kompetences ietvaros izskata lietas par likumu un citu normatīvo aktu atbilstību Satversmei, kā arī citas tās kompetencē nodotās lietas. Satversmes tiesas kompetence ir noteikta Satversmes 85. pantā, kā arī Satversmes tiesas likuma 1. un 16. pantā.

5.1. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei.

Līdz ar to šā lēmuma 1.1. apakšpunktā norādītais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5.2. Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 5. punkts paredz, ka pieteikumā jānorāda prasījums Satversmes tiesai. Tas nozīmē pieteikuma iesniedzēja pienākumu pieteikumā precīzi norādīt gan konkrētu apstrīdēto normu, gan arī konkrētu augstāka juridiska spēka tiesību normu. Šā lēmuma 1.2. apakšpunktā norādītais Pieteikuma iesniedzēja prasījums ir abstrakts – tajā nav norādīta ne konkrēta apstrīdētā norma, ne arī konkrēta augstāka juridiska spēka tiesību norma.

Līdz ar to šā lēmuma 1.2. apakšpunktā norādītais prasījums neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 5. punkta prasībām.

5.3. Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu pēc lietas ierosināšanas uzdot Ieslodzījuma vietu pārvaldei pārceļt Pieteikuma iesniedzēju uz atklāto cietumu.

Atbilstoši likumā noteiktajai kompetencei Satversmes tiesai nav paredzētas tiesības izvērtēt iestāžu veikto tiesību normu piemērošanu (*sk. Satversmes tiesas 2014. gada 24. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2013-12-01 10. punktu*). Satversmes tiesas

kompetence ļauj izvērtēt tikai tiesību normu, nevis to piemērotāju rīcības atbilstību Satversmei (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 16.2. punktu*).

Līdz ar to šā lēmuma 1.3. apakšpunktā norādītais prasījums nav piekritīgs Satversmes tiesai.

6. Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmā daļa noteic, ka konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt ikviens persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt šā panta sestās daļas 1. punkts prasa pamatot apgalvojumu, ka ir aizskartas tieši pieteikuma iesniedzējam Satversmē noteiktās pamattiesības. Personas pamattiesību aizskārums Satversmes tiesas likuma izpratnē ir saprotams tādējādi, ka apstrīdētā norma rada nelabvēlīgas sekas tieši pieteikuma iesniedzējam (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 11. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2002-07-01 3. punktu*). Personai ir jāsniedz ticams pamatojums tam, ka tiesību normas izraisītās nelabvēlīgās sekas rada tieši viņai pamattiesību aizskārums (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 22.1. punktu*).

6.1. Pieteikuma iesniedzējs notiesāts par sevišķi smaga nozieguma izdarīšanu un viņam piemērots ar brīvības atņemšanu saistīts soda veids. Pamatojoties uz Kodeksa 50.⁴ pantu, ar Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieka (datums) lēmumu Pieteikuma iesniedzējam noteikts uzsākt soda izciešanu slēgtā cietuma zemākajā režīma pakāpē. Savukārt vēlāk Pieteikuma iesniedzēja soda izciešanas režīms tika mainīts. Pieteikuma iesniedzējs ir norādījis uz Kodeksa 50.⁴ panta radīto iespējamo viņa pamattiesību aizskārums.

Līdz ar to prasījums izvērtēt Kodeksa 50.⁴ panta, ciktāl tas attiecas uz notiesātajiem vīriešiem par smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanu, atbilstību Satversmes 91. pantam atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām.

6.2. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka Kodeksa 50.⁴ pants un 50.⁵ pants būtu vērtējams kā vienots tiesiskais regulējums. Proti, pēc viņa ieskata, arī Kodeksa

50.⁵ pants aizskar Pieteikuma iesniedzēja pamattiesības, jo viņam šī norma esot bijusi jāpiemēro, lemjot par soda izciešanas režīmu.

Tomēr pieteikumā joprojām nav ietverts pamatojums tam, ka tieši Kodeksa 50.⁵ pants, kas regulē soda izpildes režīmu daļēji slēgtajos cietumos, Pieteikuma iesniedzējam būtu piemērots vai radītu viņam nelabvēlīgas sekas un aizskartu viņam Satversmē noteiktās pamattiesības. Apstākļi, ka Pieteikuma iesniedzējs vēlas, lai viņam sākotnēji būtu piemērots Kodeksa 50.⁵ pants un viņš varētu tikt ievietots atklāta tipa cietumā, nepamato, ka viņam ar šo normu ir radīts Satversmē noteikto pamattiesību aizskārums.

Līdz ar to prasījums izvērtēt Kodeksa 50.⁵ panta, ciktāl tas attiecas uz notiesātajām sievietēm par smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanu, bet neattiecas uz notiesātajiem vīriešiem par smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanu, atbilstību Satversmes 91. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām.

7. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī ja personai šādu iespēju nav.

No pieteikuma secināms, ka Pieteikuma iesniedzējam nav iespēju aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, jo saskaņā ar Kodeksa 13.¹ pantu, Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieka lēmums par notiesātā ievietošanu brīvības atņemšanas iestādē nav apstrīdams un pārsūdzams.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas otrais teikums nosaka, ka, ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža.

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no dienas, kad Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieks pieņēmis lēmumu par Pieteikuma iesniedzēja ievietošanu brīvības atņemšanas iestādē, tas ir, – no (datums). Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2018. gada 5. oktobrī. Tādējādi minētais sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to prasījums izvērtēt Kodeksa 50.⁴ panta, ciktāl tas attiecas uz notiesātajiem vīriešiem par smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanu, atbilstību Satversmes 91. pantam atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtnās daļas otrajā teikumā noteiktajām prasībām.

8. Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkts noteic, ka pieteikumā jānorāda juridiskais pamatojums. Satversmes tiesas likuma izpratnē ar juridisko pamatojumu saprot juridisko argumentāciju, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka Kodeksa 50.⁴ pants, ciktāl tas attiecas uz notiesātajiem vīriešiem par smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanu, neatbilst Satversmes 91. pantam. Šī norma pieļaujot, ka vīrieši, kas notiesāti par smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanu, tiek diskriminēti pēc dzimuma. Proti, vīriešiem un sievietēm par vienāda smaguma nozieguma izdarīšanu varot tikt piemērots dažāds soda izpildes režīms. Vīriešiem varot tikt piemērots tāds soda izpildes režīms, kas viņu pamattiesības ierobežojot vairāk nekā sievietēm.

Pamatojot pamattiesību ierobežojuma neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, pieteikumā jānorāda: 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos; 2) vai apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi; 3) vai atšķirīgajai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (*sal. ar Satversmes tiesas 2011. gada 10. jūnija sprieduma lietā Nr. 2010-69-01 10. punktu*). Lai izvērtētu atšķirīgās attieksmes atbilstību samērīguma principam, jānoskaidro, vai likumdevēja lietotie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai; vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar citiem, personas tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; vai likumdevēja rīcība ir atbilstoša, t.i., vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par personas tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2014. gada 13. jūnija sprieduma lietā Nr. 2014-02-01 14. punktu*).

Satversmes tiesa atzinusi, ka Satversmes 91. pantā ir ietverti divi savstarpēji cieši saistīti principi: vienlīdzības princips – panta pirmajā teikumā – un diskriminācijas aizlieguma princips – otrajā teikumā. Diskriminācijas aizlieguma

princips papildina, precizē un palīdz piemērot vienlīdzības principu konkrētās situācijās. Diskriminācijas aizlieguma principa mērķis ir izskaust atšķirīgu attieksmi, kas balstīta uz kādu nepieļaujamu kritēriju (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-28-0306 9. punktu*). Šādi kritēriji ir, piemēram, dzimums, rase, nacionālā piederība, reliģiskā pārliecība, piederība pie noteiktas sociālās grupas (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 29. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2007-25-01 7.1. punktu*). Tāpēc, pamatojot pamattiesību ierobežojuma neatbilstību Satversmes 91. panta otrajam teikumam, pieteikumā papildus jāpamato, ka atšķirīgā attieksme ir balstīta uz kādu no aizliegtajiem kritērijiem.

Pieteikuma iesniedzēja ieskatā likumdevējs, nosakot soda izpildes režīmus, ir pieļāvis atšķirīgu attieksmi, kas balstīta uz nepieļaujamu kritēriju – dzimumu. Atšķirīgā attieksme esot noteikta ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, tomēr tai neesot leģitīma mērķa.

Satversmes tiesa vairākkārt ir vērtējusi Kodeksā ietverto tiesību normu satversmību, tostarp to atbilstību Satversmes 91. pantam, visbiežāk šādos gadījumos atzīstot, ka Kodeksa normās ietvertajam pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis – citu cilvēku tiesību un sabiedrības drošības aizsardzība (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2007. gada 14. jūnija sprieduma lietā Nr. 2006-31-01 18.2. punktu un 2009. gada 18. decembra sprieduma lietā Nr. 2009-10-01 14. punktu*). Pieteikumā nav pamatots tas, kādēļ šīs Satversmes tiesas atziņas par Kodeksa normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi nebūtu attiecināmas uz Pieteikuma iesniedzēja tiesisko situāciju.

Izskatot lietas, kas skar kriminālsodu satversmību, Satversmes tiesai jāņem vērā, ka likumdevējam sodu politikas jomā ir plaša rīcības brīvība un Satversmes tiesas kompetencē ir pārbaudīt vienīgi to, vai likumdevējs nav acīmredzami pārkāpis tam Satversmē noteiktās rīcības brīvības robežas (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 29. oktobra sprieduma lietā Nr. 2003-05-01 29. punktu un 2011. gada 6. janvāra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-31-01 5. punktu*). Sodu politikas jautājums ir arī soda veidu izvēle (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 8. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2014-34-01 16. punktu*).

Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka valstij ir plaša rīcības brīvība, pieņemot regulējumu tādā sociāli jutīgā jomā kā sodu politika (*sk., piemēram, Eiropas*

Cilvēktiesību tiesas 2017. gada 24. janvāra sprieduma lietā “Khamtokhu and Aksenchik v. Russia”, pieteikumi Nr. 60367/08 un Nr. 961/11, 85. punktu).

Pieteikumā nav pamatots, ka Kodeksa 50.⁴ panta regulējums pārkāptu plašo rīcības brīvību, kas ir likumdevējam, lemjot par sodu politikas jomas jautājumiem. Tāpat pieteikumā nav pamatots tas, ka kritērijs – dzimums – būtu uzskatāms par absolūti nepieļaujamu sodu politikas jomā Satversmes 91. panta kontekstā.

Līdz ar to juridiskais pamatojums prasījumam izvērtēt Kodeksa 50.⁴ panta, ciktāl tas attiecas uz notiesātajiem vīriešiem par smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanu, atbilstību Satversmes 91. pantam ir acīmredzami nepietiekams tā apmierināšanai.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 1., 3. punktu un sesto daļu, Satversmes tiesas 2. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [...] pieteikuma (pieteikums Nr. 157/2018).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

S. Osipova